

ALLT OM

Historia

 SAGA
EGMONT

**KRIGET
BLIR KALLT**

ALLT OM
Historia

 SAGA
EGMONT

**KRIGET
BLIR KALLT**

Allt om Historia

Kriget blir kallt

SAGA Egmont

Kriget blir kallt

Omslagsfoto: Getty Images

Copyright © 2020 Allt om Historia och SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726382075

1. E-boksutgåva, 2020

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt med författaren.

En järnridå delar Europa

När axelmakterna kapitulerar 1945 är sex års fasor äntligen över. Freden är dock inte gammal när hotet om krig åter tornar upp sig. Sovjetunionen och USA ställer sig i spetsen för var sitt block av allierade länder i det kalla krigets konflikt mellan kapitalism och kommunism – en konflikt som lätt kan blossa upp till en världsbrand om supermakterna väljer att avfyra sina nyutvecklade atombomber.

Under ett uppror 1956 försöker Ungerns befolkning förgäves slita upp ett hål i den "järnridå" som håller invånarna inspärrade i ett Östeuropa dominerat av Sovjet. Andra blodiga strider utbryter på 1950-talet – inte minst Koreakriget, där miljoner människor dör. Band 24 av EN VÄRLD I KRIG ser närmare på kalla krigets första år.

Trevlig läsning!

1. Intern konflikt blir del av kalla kriget

Freden efter andra världskriget har bara varat ett år när skottsälvor åter hörs i Greklands bergstrakter. Kommunisterna och konservativa utkämpar hårda strider om makten, och snart blandar sig de rivaliserande stormakterna i konflikten.

Tyst rör sig en kolonn gerillasoldater genom nattmörkret mot den sömniga småstaden Litochoro vid foten av berget Olympos i norra Grekland. Bara några år tidigare har soldaterna stridit som partisaner mot Hitlers ockupationstrupper, men denna natt i mars 1946 ska vapnen riktas mot andra greker. De 33 krigarna är beväpnade till tändarna och med sig har de en mörsare fastspänd på ryggen av en mula. Innan de kommer in på Litochoros gator på väg mot målet för operationen - polisstationen - klipper ett par av männen av stadens telefonlinjer. När inga invånare kan ringa efter hjälp utifrån, kan gerillasoldaterna inleda sin attack.

Gendarmer och nationalgardister på stadens polisstation får ingen förvarning innan granater plötsligt får byggnaden att skaka. Sömndruckna och bara halvt påklädda kastar sig 14 män ut för att ta upp striden, men de fångas i ett kulregn. Sex-sju gendarmer och militärer dödas - resten ger upp den ojämna striden och sträcker upp armarna i luften. Angriparna låter poliserna leva, sätter eld på polisstationen och försvinner tillbaka ut i mörkret.aktionen är avsedd som varning till kungen och styret i Aten. Om

inte vänstern får del av makten och regeringsposter, kommer Greklands kommunister bita ifrån sig. Men i stället för att händelserna i Litochoro öppnar dörren till regeringen, hamnar Grekland i ett katastrofalt tillstånd - öppet inbördeskrig.

KOMMUNISTER BEKÄMPADE TYSKAR

Politiska konflikter var vardag i Grekland långt innan polisstationen i Litochoro brann ner. Före andra världskriget regerade en högerdiktatur stöttad av kungen, och polisen bedrev klappjakt på det förbjudna kommunistpartiet KKE:s ledare.

Men Hitlers invasion 1941 ändrade maktbalansen. Kung Georg II och hans ministrar gav sig av till London och bildade en exilregering. Det politiska tomrummet fylldes av KKE-ledare som hade mångårig erfarenhet av illegal verksamhet. Kommunisterna manade till kamp mot den tyska ockupationen och skapade befrielsearmén ELAS, som växte sig större än andra motståndsgupper.

50 000 kommunistiska partisaner fick full kontroll över stora bergsområden efter att ha jagat bort tyska trupper, rojalister och medlemmar av andra motståndsgupper.

I London räknade Winston Churchill fortfarande kung Georg II som Greklands legitime härskare. Men krigets krav tvingade britterna att samarbeta med ELAS.

”ELAS är den enda gruppering i Grekland som effektivt kan hjälpa oss att döda tyskar”, konstaterade den brittiske generalen Henry Wilson i en rapport. Storbritannien sände vapen och rådgivare till partisanerna, trots att antikommunisten Churchill fruktade att ELAS skulle försöka ta makten efter kriget. Hans farhågor skulle visa sig riktiga.

RÖTT MAKTÖVERTAGANDE MISSLYCKADES

I Grekland slutade andra världskriget plötsligt när Hitler drog bort ockupationsstyrkorna i oktober 1944. ELAS partisaner var i praktiken landets nya herrar - bortsett från i Aten, som en liten brittisk insatsstyrka tog kontroll över. Britterna fick snart sällskap av Greklands exilregering. Utdragna förhandlingar om makten i landet gick i baklås, och strider bröt ut i december 1944. ELAS partisaner belägrade britterna i Atens centrum och genomförde blodiga utrensningar i förstäderna. Hundratals greker dödades på grund av misstankar om samarbete med tyskarna eller sympatier för kungen.

Men efter en månad gav ELAS upp. Britterna hade flugit in förstärkningar och samtidigt motsatte sig Josef Stalin en kommunistisk totaloffensiv. Sovjetdiktatorn hade nämligen kohandlat med Churchill.

”Låt oss komma överens om våra intressen på Balkan”, hade Churchill sagt, när han en sen kväll i oktober 1944 satt mittemot Sovjetledaren på ett toppmöte i Moskva.

”Vad säger du om att få 90 procents överhöghet i Rumänien, vi får 90 procent av inflytandet i Grekland, och Jugoslavien delar vi fifty-fifty?” frågade britten. Även i Ungern skulle Sovjetunionen och Storbritannien ha lika stor makt, medan Stalin fick lov att dominera Bulgarien.

Efter lite köpslående gick Stalin med på avtalet som till och med den osentimentale Churchill senare kallade ”fräckt”. Sovjetunionens ledare fick ut mest av överenskommelsen och offrade gärna Greklands kommunister.

ELAS ledarskikt vågade inte trotsa den mäktige Stalin och gav upp den väpnade kampen. Partisanarmén upplöstes till slut av sig själv mot löften om fria val och en folkomröstning om monarki eller republik. Men de följande lugna månaderna skulle visa sig bli en kortvarig vapenvila.

PARTISANER ANGREP LANDSMÄN

Våren 1945 trodde de grekiska kommunisterna att tiden arbetade för partiet. Ledda av generalsekreteraren Nikos Zachariadis förväntade sig kommunisterna att vinna stort när folket gick till valurnorna. Men framtidsvisionerna bleknade snart.

Greklands högerregering gjorde allt för att utestänga ELAS-anhängare från inflytande. Medan greker som tjänstgjort i militärenheter under tyskarna upptogs i landets nya armé, uteslöts expartisaner. Polisen började också arresteras ELAS-medlemmar som anklagades för mord och plundring av greker under den tyska ockupationen. I slutet av 1945 väntade uppemot 20 000 fångar på att ställas inför rätta. En del ELAS-anhängare hann inte ens till fånglägren utan likviderades av hämndlystna högergrupperingar.

”Eftersom våra fiender fortsätter sitt ensidiga inbördeskrig, ger vi igen med samma mynt: vapen”, sa Zachariadis på ett partimöte i februari 1946. Detta var tomma ord som bara var avsedda att pressa fram eftergifter från regeringen. Men i de grekiska bergsbyarna fick expartisanerna nog av regeringens förföljelse och den 31 mars angrep en lokal grupp polisstationen i Litochoro.

Aktionen blev startskottet för fler insatser under våren 1946. Partisanerna angrep ofta avsides belägna polisstationer i bergen, som det tog lång tid att få förstärkningar till och där angriparna kunde försvinna ut i vildmarken. Inbördeskriget var ett faktum, och Zachariadis tog med tvekan ledningen.

KOMMUNISTER BYGGDE UPP PARTISANARMÉ

Nikos Zachariadis beslutade att förena spridda partisangrupper till en armé. General Markos Vafiadis, som

varit politisk kommissarie i ELAS under andra världskriget, blev befälhavare. Vafiadis blev en sägenomspunnen gestalt. Högerregeringen utropade generalen till "samhällets fiende nr 1", medan andra greker beundrande kallade Vafiadis för "Bergens Kung". Gerillaledaren förstod att stärka sitt rykte genom djärva aktioner. Partisaner trängde till exempel långt in i staden Sparta, stormade fängelset och släppte 200 fångar fria. I december 1946 proklamerade Vafiadis att partisangrupperna utgjorde en enad armé - "Greklands Demokratiska Armé" eller DSE. Många kommunister stred på Peloponnesos-halvön i söder, men DSE var särskilt starkt i norra Grekland där befolkningen slöt upp kring kampen. Här var upprorsmännen dessutom i närheten av givmilda vänner.

GRANNLÄNDER HJÄLPTE LIKASINNADE

I Greklands grannstater Albanien, Jugoslavien och Bulgarien hade kommunister kommit till makten, och i januari 1947 började dessa länder förse DSE med vapen. Dessutom tillät regimerna att den grekiska upprorsarmén upprättade träningsläger inom ländernas gränser.

Jugoslavien var de grekiska kommunisternas största välgörare och levererade 35 000 gevär, över 5 000 kulsprutor samt pansarvärnsvapen och minor. Jugoslaverna hade dock en baktanke med stödet. Landets ledare Josip Tito drömde nämligen om att få den nordgrekiska provinsen Makedonien som tack för hjälpen när inbördeskriget var vunnet.

Utan Stalins godkännande var denna hjälp inte möjlig. Sovjetunionens förhållande till Storbritannien höll på att svalna snabbt, och kohandeln med Churchill vägde inte längre så tungt i Moskva. Sovjetledaren gav därför